

הצהרות הון – טיפול בפריטים מיוחדים (מתוך "דיני מסים" מאת מ' כהן באתר המשפטי **מסטקס**)

6.3.4.4 טיפול בפריטים ואירועים שונים

6.3.4.4.1 פחת

א. במקרה של ניהול פנקסים בשיטה חד-צדית ובהיעדר מאזן

במקרה שלא נערך מאזן בעסק, יש למלא את חלק 1. "רכוש והתחייבויות בעסקים בהם לא נערך מאזן" שבחלק א' בטופס 1219 (ראו נספח 6.3.9.1). חלק זה הוא מעין מאזן במסגרת דו"ח הצהרת הון כאשר ההתחייבויות מופחתות מהרכוש ועל ידי כך מתקבל ההון נטו. הרכוש - הציוד, המכונות והריהוט - מוצגים בסכום העלות ברוטו ללא התחשבות בפחת.

יש לזכור שהצהרות הון וההשוואה ביניהן מבוססות על התנועות הכספיות. כאשר משתמשים בהכנסה המוצהרת המבוססת על הרווח החשבונאי כהסבר בדו"ח השוואת הון, ההנחה שהרווח הוא ביטוי להכנסות כספיות פחות הוצאות כספיות כשכל ההכנסות וההוצאות הן ממשיות. אך אין הדבר כך בקשר לפחת שהינו מופחת מהרווח אולם לא הוצא בפועל. אם כך, ללא פעולת תיאום בקשר לפחת, מוקטנים ההסברים בגובה הפחת וכנגד סכום זה לא חלה הקטנה מקבילה בהון מפני שלא בוצעה כל הוצאת כספים. לפיכך, הטיפול לתיאום הפחת יהיה בהוספת הפחת שנתבע והופחת בין 2 הצהרות הון להכנסות בדיוק כפי שסכום הפחת הופחת מהן (סטורנו). על ידי כך מתבטלת פעולת הקטנת הרווח כתוצאה מרישום הפחת שלא הוצא בפועל.

דוגמא:

1,000	הכנסות שבין 2 הצהרות הון לפני פחת
(100)	פחת שבין 2 הצהרות הון
900	הכנסות מוצהרות

ניתן לראות זאת מתוך רישום הפחת בפקודת יומן, כדלקמן:

רישום הפחת: לחובת הוצאות פחת/רווח והפסד 100
לזכות פחת שנצבר/רכוש נטו 100

יש להוסיף להכנסות כ"הסברים" את סכום הפחת שנתבע בסך 100. צד החובה אכן בא לידי ביטוי ב"הסברים" בהכנסה מוצהרת קטנה יותר, בעוד שצד הזכות אינו מתבטא בהצהרת הון מאחר ששם הרכוש מוצג **בסכום העלות ברוטו** בלי להתחשב בפחת. השפעה על צד החובה (הקטנת ההכנסה המוצהרת) לעומת אי השפעה על צד הזכות, יוצר חוסר איזון בין מערכת הצהרת הון והשוואת הון. חוסר איזון זה יתוקן על ידי הוספת הפחת שנצבר בתקופת השוואת הון להסברים.

במקרה של ניהול פנקסים בשיטה החד-צדית, יש להציג את הרכוש לפי סכום העלות ברוטו. אם, מסיבה כלשהי, נתון הציוד בהצהרת הון האחרונה **בסכום נטו**, אין לערוך התיאום הנ"ל בקשר לפחת שבין 2 הצהרות הון.

יודגש שהתיאום לעיל בעניין הוספת הפחת להסברים בדו"ח השוואת הון נוגע רק לפחת שנתבע בתקופה שבין 2 הצהרות הון (ולא בפחת שנצבר לפני הצהרת הון הקודמת). אם לא נתבע פחת, או לא הותר על ידי פקיד השומה בחלקו או בכל התקופה, אין לתאם כל סכום שהוא.

ב. במקרה של ניהול ספרים בשיטה הכפולה ועריכת מאזן

במקרה זה יש למלא את חלק א' פסקה 2, בטופס 1219 - "2. רכוש והתחייבויות בהם נערך מאזן".

בחלק זה מוצגות "השקעות בעסק פרטי" לפי יתרת חשבון הון, כלומר הנכסים פחות ההתחייבויות כפי שהינם מפורטים במאזן, נותנים תוצאה של הון נטו. זאת, במקום הפירוט של הנכסים וההתחייבויות שמופיע בחלק 1. בחלק זה מופיעה התוצאה נטו בסכום אחד.

תוצאה זו בנויה על כך שהנכסים מופיעים לאחר הפחת שנצבר, בסכום נטו.

נרשום זאת בפקודת יומן :

לחובת הוצאות פחת/רווח והפסד xxx

לזכות פחת שנצבר/רכוש נטו xxx

הפחת התקופתי מקטין את ה"הסברים" כמו במקרה א' ומצד שני גם מקטין את יתרת הרווח במאזן ועל ידי כך **קטנה יתרת ההון המוצגת בהצהרת ההון**, כלומר יש גם השפעה על הקטנת יתרת ההון בהצהרת ההון האחרונה.

אין איפוא לתאם את הפחת התקופתי ואין לכלול אותו ב"הסברים" במקרה שהספרים מנוהלים בשיטה הכפולה.

ג. מעבר משיטת הנהלת חשבונות אחת לאחרת

אפשר שעד יום הצהרת ההון הקודמת היתה נהוגה הנהלת חשבונות בשיטה החד-צדדית והנישום עבר לנהל חשבונותיו בשיטה הכפולה בשל הגידול בהיקף העסק בתקופה שבין הצהרת ההון הקודמת לבין הצהרת ההון הנוכחית.

במקרה זה מוצג הנכס בר הפחת ביום הצהרת ההון הקודמת בסכום העלות ברוטו ואילו ביום הצהרת ההון הנוכחית מוצג הנכס בסכום היתרה המופחתת, כאשר הפחת שנצבר עד למועד זה הופחת מסכום העלות של הנכס.

דוגמא: מעבר מהנהלת חשבונות חד-צדדית לשיטה הכפולה

הצהרת ההון הקודמת הוגשה ליום 31.12.14 ואילו הצהרת ההון הנוכחית מוגשת ליום 31.12.2017.

נכס בר-פחת נרכש ביום 31.12.09 בסך 100. שיעור הפחת בגין הנכס הוא 10% ומידי שנה נתבע פחת בסך 10. לפיכך, עד ליום הצהרת ההון הקודמת נצבר סכום פחת של 50. הפחת שנצבר בתוך התקופה שבין שתי הצהרות ההון הוא בסך 30 והוא הופחת מההכנסה כך שההכנסה המוצהרת מוקטנת בסכום של 30.

ביום הצהרת ההון הקודמת מוצג הנכס בסכום העלות ברוטו בסך 100 ואילו ביום הצהרת ההון הנוכחית 31.12.2017 מוצג הנכס בסכום היתרה המופחתת 20.

מאחר שליום הצהרת ההון הנוכחית 31.12.2017 סכום הנכס הוקטן בסכום של 50 בגין הפחת שנצבר לפני הצהרת ההון הקודמת, יש להפחית סכום של 50 מההסברים כ"פחת בגין שנים קודמות" או להוסיף סכום זה לשימושים.

אם המעבר מהשיטה החד-צדדית לשיטה הכפולה היה לפני הצהרת ההון הקודמת אין לערוך כל תיאום ויש לנהוג במצב זה כמו במקרה שנוהלה מערכת הנהלת חשבונות כפולה כל העת. ההסבר לכך הוא שבמקרה זה ביום הצהרת ההון הקודמת הסכום מוצג לפי היתרה המופחתת אשר לקח בחשבון את הפחת שנצבר בגין שנים קודמות.

לעומת זאת, במקרה ההפוך של מעבר מהנהלת חשבונות בשיטה הכפולה לשיטה החד-צדדית גדל לפתע סכום הנכס שמופיע בהצהרת ההון הנוכחית. לפיכך, במקרה זה יש להוסיף כהסבר נוסף על סכום הפחת שנתבע בגין התקופה שבין שתי הצהרות ההון גם את סכום הפחת שנצבר בתקופה שלפני הצהרת ההון הקודמת.

6.3.4.4.2 עודף או גרעון ממכירת נכס

א. במקרה של ניהול פנקסים בשיטה החד-צדדית

במכירת נכס, למשל, מגרש שנרכש ב-600 ונמכר ב-2,000 נוצר גידול בנכסים בסכום ההפרש בין התמורה לעלות בסך 1,400 ($2,000 - 600 = 1,400$). כ"הסבר" ירשם "עודף ממכירת נכס". אין זה משנה אם המגרש הופיע בהצהרת ההון ה-1 בתור שכזה בסכום של 600 או שנרכש בתוך התקופה

שבין 2 הצהרות ההון. כי גם במקרה האחרון נקודת המוצא בהצהרת ההון ה-1 תהיה הסכום 600 שהופיע בצורת נכס אחר : מזומנים, ניירות-ערך וכדומה.

בנכס בר-פחת שנתבע לגביו פחת יש לבדוק כיצד הוצג בהצהרת ההון ה-1. במידה והוצג בסכום ברוטו מאחר שלא נערך מאזן, ההפרש - עודף ממכירת נכס יהיה ביחס לסכום ברוטו - מבלי להתחשב בפחת שנצבר. במידה והנכס הוצג בהצהרת ההון בסכום נטו לאחר ניכוי פחת שנצבר - יש לחשב את ההפרש בין התמורה לבין הנכס כפי שהוצג בהצהרת ההון בסכום נטו.

דוגמא א': הנכס הוצג בהצהרת ההון בסכום נטו

במקרה שהנכס הוצג במאזן הנוגע להצהרת ההון ה-1 כדלקמן :

600	עלות הנכס
<u>(100)</u>	פחת נצבר
500	יתרת מחיר מקורי

יש לחשב את ההפרש בין 500 לסכום התמורה - 2,000, דהיינו, 1,500.

באותו אופן, בגרעון ממכירה אין להתחשב בפחת, אלא בסכום כפי שהוצג הנכס במאזן בהצהרת ההון ה-1.

אין אפוא להציג רווח או הפסד ממכירת ציוד בדו"ח השוואת הון, אלא **עודף ממכירה** או **גרעון ממכירה**, כפי שהוצג לעיל.

דוגמא ב': הנכס הוצג בהצהרת ההון בסכום ברוטו

הנכס הוצג בטופס הצהרת ההון בסכום ברוטו ולא ביתרה המופחתת.

עלות הנכס 600 ש"ח, התמורה שנתקבלה בגין מכירתו 2,000 ש"ח והפחת הנצבר ליום המכירה 100 ש"ח. עודף ממכירת הנכס 1,400 ש"ח, שישמש כ"הסבר" ($2,000 - 600 = 1,400$).

ב. במקרה של ניהול מערכת חשבונות כפולה וקיום מאזן

כאשר מנוהלת מערכת חשבונאות כפולה ונערכים מאזנים אין לעשות כל התאמה לרגל מכירת נכס. הפעולות הכרוכות בהפחתת הנכס ובמכירתו מאוזנות ביניהן לבין עצמן.

להלן הסבר והדגמה :

דוגמא

הצהרות ההון הן לתקופה שבין 31.12.14 לבין 31.12.17. נכס שנרכש במחיר 1,000 ביום 31.12.13 נמכר ב- 31.12.16 במחיר של 2,000. שיעור הפחת שנתבע - 10% לשנה. כיצד יוצגו הנתונים לעיל?

פתרון

בהצהרת הון ליום 31.12.14 תושפע הצגת הון נטו מהצגת הנכס כדלקמן :

1,000	נכס במחיר עלות
<u>(100)</u>	פחת נצבר
900	יתרה מופחתת

בתוך תקופת השוואת ההון יהיו הרישומים הבאים :
בשנת 2015 :

לחובת רווח והפסד 100

לזכות פחת שנצבר 100

בשנת 2016 :

לחובת רווח והפסד 100

ליזכות פחת שנצבר 100

ב-31.12.16 :

לחובת קופה 2,000
לחובת פחת שנצבר 300

ליזכות נכס 1,000

ליזכות רווח הון 1,300

ב-31.12.17 יוצגו בהצהרת ההון הנתונים הבאים :

2,000	סעיף קופה (או נכס תחליפי אחר או הקטנת התחייבות אחרת)
<u>0</u>	סעיף יתרת הנכס נטו (נסגר ע"י חיוב פחת וזיכוי הנכס)
2,000	סה"כ

לעומת הנתונים שהוצגו ב-31.12.14 כדלקמן :

900	יתרת נכס
1,100	גידול בהצהרת ההון
	גידול זה מוסבר על ידי :
1,300	רווח הון בסך
<u>(200)</u>	בניכוי : פחת בתוך התקופה
1,100	סה"כ הסברים

לפיכך, אין לעשות כל פעולת תיאום בשימושים או בהסברים.

בחילוף נכסים לפי סעיף 96 לפקודה אין כל שינוי בכללים לעיל, פרט לכך שסכום הפחת הנתון הוא שונה בשל קיזוז רווח ההון. יש להקפיד שהנכס החדש יוצג לפי עלותו המקורית ולא לפי מחירו המקורי המוקטן בשל השימוש בסעיף 96 לפקודה.

6.3.4.4.3 ניכויים אישיים

בגין תשלומים לקופת גמל, ביטוח לאומי, ניתן ניכוי המופחת מההכנסה. אמנם הניכויים האישיים הנ"ל מקטינים את ההכנסה החייבת, אולם ההכנסות המוצהרות המופיעות ב"הסברים" הינן לפני הפחתת ניכויים אישיים. לפיכך, יש להוסיף את כל התשלומים שבגינם ניתנו ניכויים אישיים במלואם, בצורה זו או אחרת: כך, תשלומים לביטוח לאומי יש להוסיף ל"שימושים" במלואם (אף שרק 52% מותרים לניכוי¹. אין חשיבות לשיעור הניכוי). תשלומים לקופת גמל מופיעים ממילא בסכום המצטבר בהצהרת ההון. כך יש לנהוג בניכויים דומים, כגון : השקעות בסרטים ובנפט.

6.3.4.4.4 רווחים שטרם מומשו בתכניות חסכון ובקופות גמל

רווחים בתכניות חסכון, בקופות גמל ובתכניות דומות לפני פדיון אינם נחשבים לרווחים שמומשו והם מוקפאים בתכניות עד לפדיון. לפיכך, נוהגים להציג בהצהרות ההון את סכומי הקרן שנצברו עד לתאריך הצהרת ההון ומצד שני, אין מציגים ב"הסברים" את הרווחים המוקפאים בתכניות. עם פדיון התכנית מוצגים כל הרווחים שנצברו מפתיחת הקרן ועד לפדיונה ב"הסברים".

6.3.4.4.5 הטיפול במלאי²

הצגת פריטי הרכוש בהצהרת הון הינה בדרך כלל לפי סכום העלות, אולם העיקרון המנחה הוא - התאמת הצגת העלויות לפי עקרונות חשבונאיים מקובלים. העיקרון החשבונאי המקובל לגבי המלאי הוא הצגתו לפי "העלות או השוק כנמוך שבהם".

¹ כמו כן, יש להוסיף לשימושים דמי ביטוח בריאות שאינם מותרים לניכוי כלל. 52% מדמי ביטוח לאומי שמשלם נישום עצמאי מותרים לניכוי. שיעור זה הוא החל משנת 1996. (קודם לכן - 64%).

² ראו עמ"ה 95/87 פלדשטיין שאול נ' פ"ש גרש דן (6.3.90), האתר המשפטי מסטקס, שם דן בית המשפט בהוכחת קיומו של מלאי בענף היהלומים לעניין הצהרת ההון.

במקרה זה יש אפשרות שהמלאי יוצג לפי מחיר השוק, כאשר הוא נמוך ממחיר עלות הקניה. אף שהזרימה הכספית נמדדת לפי העלות, בכל זאת יוצג המלאי לפי מחיר השוק הנמוך מהעלות כדי שהסכום יתאים לרווח כפי שהוצג. כאשר מחיר השוק נמוך מהעלות נוצר אמנם הפסד שטרם מומש, אולם הוא בא לידי ביטוי בהקטנת הרווחים ולפיכך, לצורך ההתאמה בדו"ח השוואת הון, יש גם להקטין את המחיר בו מוצג המלאי בהצהרת ההון.

דוגמא

ליום הצהרת ההון הנוכחית ערך המלאי הוא כדלקמן:

100	לפי מחיר עלות
60	לפי מחיר שוק
40	"הפסד" שהוצג בדו"ח רווח והפסד

בהצגת המלאי בהצהרת ההון לפי מחיר העלות בסך 100, יהיה חסר הסבר בסך 40 שמקורו ב"הפסד". הצגת המלאי בהצהרת ההון לפי מחיר השוק בסך 60 - בהפסד של 40 (100-40=60) - מתאימה ל"הפסד" בסך 40 שהוצג בדו"ח רווח והפסד.

6.3.4.4.6 מתנות שניתנו ונתקבלו

מתנות שניתנו מקומן ב"שמושים". הן מבטאות "אכילת הון" או שימוש בכספים או בהון. לעומת זאת, מתנות שנתקבלו מקומן ב"הסברים".

אין להתייחס במובן זה למתנות שניתנו ונתקבלו במסגרת היחידה המשפחתית (מאב לבנו הקטין, מהבעל לאישה וכו'), שכן הצהרת ההון ערוכה לכל היחידה המשפחתית. יש להתייחס רק ל"עירוי חיצוני" של העברת מתנות אל תוך התא המשפחתי או אל מחוצה לו.

אולם רכוש שהיה בבעלות ילדים קטינים אשר במועד הצהרת ההון הנוכחית עברו את גיל 18, יוצג ב"שימושים" בדומה למתנות שניתנו. זאת, משום שעם יציאת הילדים הבגירים מהתא המשפחתי רואים את רכושם שהוצג בהצהרת ההון כאילו הועבר אליהם במתנה.

6.3.4.4.7 גניבת נכסים מהנישום

כעיקרון, גניבת נכסים פרטיים מהנישום, יוצגו במסגרת ה"שימושים", ובסכום שהופיע בהצהרת ההון הקודמת. עם זאת, נכס פרטי מבוטח יזכה להתייחסות שונה מזו שלה זכה נכס פרטי שאינו מבוטח.

קיימות שתי גישות המסדירות את הטיפול בנכס פרטי מבוטח שנגנב מהנישום, או יצא מרשותו של הנישום בדרך כלשהי המזכה אותו בפיצוי כספי מחברת הביטוח, כאשר סכום הפיצוי טרם שולם עד ליום עריכת הצהרת ההון הנוכחית.

הגישה הראשונה, אינה מבחינה בין נכס מבוטח לבין נכס שאינו מבוטח ומחילה אותו טיפול על שניהם, ובלבד שעד ליום הצהרת ההון הנוכחית טרם נתקבל הפיצוי מחברת הביטוח. גישה זו רואה באירוע הגניבה ובאירוע תביעת הפיצויים כשני אירועים נפרדים לצורך הצהרת ההון, וזאת על אף הזיקה שביניהם. כך למעשה, אירוע הגניבה יוצג בתקופת הצהרת ההון שבה הוא התרחש, ואירוע קבלת הפיצוי יוצג בתקופת הצהרת ההון שבה הוא נתקבל. הרציונאל העומד ביסוד גישה זו הינו, שאין טעם להביא לידי ביטוי בטופס הצהרת הון התחייבות עתידית לפיצוי בגין הגניבה מחברת הביטוח כל עוד היא לא מומשה.

הגישה השנייה מבוססת על עקרון השקיפות והגילוי הנאות. גישה זו גורסת, כי יש לדווח על כל שינוי שהתרחש בהרכב הנכסים בתקופה שבין שתי הצהרות הון. אומנם, הנכס יצא פיזית מרשותו של הנישום. אולם, אירוע זה גרם להיווצרות זכות תביעת פיצויים שקשורה קשר הדוק עם אירוע הגניבה, ואלמלא אירוע הגניבה לא היתה נוצרת הזכות לפיצויים. אם כן, שני אירועים אלו משלימים האחד את השני וסוגרים את מעגל הטיפול בנכס שנגנב בתקופת שבין שתי הצהרות ההון.

תביעת הפיצויים יוצרת בעצם זכות קניינית מסוג אחר, היות ובעבר דווח על עלות רכישתו, וכיום, דווח על שוויו ביום הגניבה. על-כן, יש להביא לידי ביטוי את הזכות הקניינית החדשה שנוצרה עקב הגניבה.

אם כן, הצגת נכס שנגנב בהצהרת ההון מבוצעת במהלך דו שלבי. בשלב הראשון, יש להפחית מהנכסים את עלות הנכס שנגנב כפי שהופיעה בהצהרת ההון הקודמת, ולהוסיף אותה ל"שימושים". בשלב השני, סכום התביעה נגד חברת הביטוח יוצג כ"חייבים" בטופס הצהרת ההון, ומצד שני, הוא יוצג ב"הסברים" בתור "הכנסות לקבל מחברת הביטוח". כך למעשה, שני האירועים קיבלו ביטוי באותה תקופת השוואת הון. אולם, כשהפיצוי יתקבל בפועל יגרום לשינוי פנימי במרכיב הנכסים היינו במקום "חייבים" יבוא מזומן, פיקדון מגרש וכיוצ"ב.

מהמקובץ לעיל עולה, כי לשתי הגישות השפעה זהה על תוצאת השוואת ההון.

6.3.4.4.8 ההשלכות מחילוף נכסים על פי סעיף 96 לפקודה

כידוע, סעיף 96 לפקודה דן בחילוף נכסים וקובע כדלקמן:

במכירת נכס הון בר פחת על ידי הנישום ברווח הון אפשר שרווח ההון לא יחוייב במס, אם נרכש נכס חלופי תוך 12 חודש לאחר המכירה, או תוך 4 חדשים לפניו, במחיר רכישה העולה על הערך הפנקסני. עקב הפעלת סעיף 96, ייחשב הנכס שנרכש, לצורך פחת וחישוב רווח הון, כאילו נרכש במחיר המקורי פחות רווח ההון שבגיני לא שולם המס.

שתי השפעות יש להפעלת סעיף 96 על מערכת הצהרות ההון והשוואת ההון:

1. פחת

הפחת הנתבע בגין הנכס החדש יחושב לפי מחיר העלות שהוקטן בסכום רווח ההון שבגיני לא שולם מס. השפעה זו מתבטאת ב"הסברים" מוקטנים יותר של סכום הפחת כי הפחת שנתבע היה קטן יותר.

2. מס רווח הון:

מס רווח הון יהיה נמוך יותר, או שלא יהיה כלל מס רווח הון.

יש לזכור שהפעלת סעיף 96 אינה משפיעה על עלות הנכס החדש כפי שהוא נרשם בהצהרת ההון.

דוגמא

נכס שמחירו המקורי 100, שנרכש לפני 4 שנים והופחת לפי 10% לשנה, נמכר במחיר של 200 ונרכש במקומו נכס חילופי במחיר של 300, הנישום מנהל פנקסיו לפי השיטה החד צדדית.

נדרש

מהן ההשפעות על מערכת הצהרות ההון?

פתרון

רווח הון תמורה		מחיר מקורי פחת		יתרת מחיר מקורי רווח הון		רכישת נכס חילופי	
200		100					
		(40)					
(60)							
140							
300							
$\times 300$	מחיר מקורי קודם	$\times 160$	מחיר מקורי חדש (מוקטן) [300 - 140 = 160]				
10%		10%					
30	פחת רגיל	16	שיעור פחת פחת מוקטן				

השפעות על הצהרות ההון והשוואות ההון

300 [ולא בסך 160 ש"ח (160 = 300 - 140)]	הצהרת ההון: הנכס החלופי יוצג בסך
16 (ולא 30 ש"ח)	הסברים: הפחת השנתי שייקח בחשבון
100 (100 = 200 - 100) ³	עודף ממכירה
144 = 160 - 16 (ולא 270 ש"ח) (300 - 30 = 270)	יתרת מחיר מקורי לאחר שנה
	לצורך חישוב רווח הון

6.3.4.4.9 הכנסות מוצהרות או לפי שומות סופיות, הכנסות רעיוניות, דיווח לפי בסיס מזומן

ההכנסה המוצהרת המובאת כהסבר אינה ה"הכנסה החייבת" כמשמעותה בסעיף 1 לפקודה. ההכנסה החייבת היא תוצאה המתקבלת לאחר הפחתת הניכויים האישיים. לענין השוואת ההון, נהוג להציג כהסבר את ההכנסה המוצהרת לאחר תיאומים למס הכנסה, אולם **לפני ניכויים אישיים**. אין להוסיף את הניכויים האישיים כהסבר מאחר שלא הופחתו מההסבר של ההכנסה.

אם בחלק משנות המס שבתוך התקופה נסגרו שומות כשומות סופיות: בהסכם לפני השגה (02), בהסכם לאחר השגה (07), או על פי צו (09), יש להציג כהסבר הכנסות אלו על פי שומה סופית שהינה ההכנסה המתוקנת ולא את ההכנסה על פי דו"ח שאיננה ההכנסה "הנכונה" לפי מה שנקבע על ידי פקיד השומה. עם זאת, אם התיקון בהכנסות נגרם כתוצאה מאי התרת חלק מההוצאות בניכוי, הרי שהחלק שלא הותר לניכוי על ידי פקיד השומה, יש להציגו ב"שימושים".

הכנסות זקופות /או רעיוניות לא נתקבלו באופן ממשי ולכן יש להתעלם מהן ואם הן נכללו בהכנסות המוצהרות יש להפחיתן מהן.

תיאומים למי שמדווח על בסיס מזומן

יש לערוך התאמות בדו"ח השוואת ההון בכל מקרה שבסיס הדיווח של ההכנסות המוצהרות אינו תואם את בסיס הדיווח לצורך הצהרת ההון: למשל דיווח על ההכנסות לפי בסיס מזומן לעומת דיווח בהצהרת ההון לפי בסיס מצטבר. במקרה זה, למשל, יהיה צורך לכלול ב"הסברים" את הגידול ביתרות לסוף התקופה של חייבים עסקיים, ולהיפך, את הגידול ביתרות סוף שנה של זכאים עסקיים לרשום ב"שימושים".

דוגמא

לאדריכל, המדווח על הכנסתו לפי בסיס מזומן, היו חייבים עסקיים בסך 1,000 ₪ בהצהרת ההון האחרונה ביום 31.12. לאותו יום טרם נפרעו על ידו חשבונות בסך 600 ₪ מנותני שירותים.

כיצד הדבר יבוא לידי ביטוי בהצהרת ההון ובמערכת השוואת ההון?

בדיווח על ההכנסות לא יבוא לידי ביטוי הנתונים על סכום החייבים והזכאים. אולם סכומי פריטים אלו ייכללו בהצהרות ההון. לכן, כדי למנוע חוסר איזון של המערכת יש להציג ב"הסברים" - הכנסות לקבל בסך 1,000 וב"שימושים" יש להציג הוצאות לשלם בסך 600. הצגה זו ב"הסברים" וב"שימושים" "מנטרלת" את הצגת הסכומים הנ"ל בהצהרת ההון, שאינה תואמת את הדיווח לפי בסיס מזומן.

6.3.4.4.10 הפרדת פעולות חברה מפעולות בעלי מניותיה

יש להדגיש שבעל מניות בחברה הוא אישיות משפטית נפרדת מהחברה שבה הוא מחזיק מניות ובה הוא יכול להיות מנהל או בעל שליטה.

³ לסעיף 96 לפקודה אין כל השפעה על חישוב העודף ממכירה או על רווח ההון שנוצר ממכירת הנכס, והוא יוצג כרגיל, היינו, כאילו סעיף 96 לפקודה לא הופעל.

שומות החברה אינן נוגעות לשומות שלו. גם תיאומי הוצאות בחברה אינם יכולים להשפיע על גובה הכנסתו המוצהרת. אמנם, יש לו זכות על יתרת רווח וקרנות בחברה, מבחינה כלכלית כבעל מניות, אולם לא זכות משפטית; ולעניינו, מבחינה חשבונאית, יש להפריד לחלוטין בין פעולות החברה לפעולותיו ובין רכוש החברה לרכושו האישי.

הקשר האפשרי בין פעולות החברה ורכושה לבינו יכול להיות בחשבונותיו האישיים בחברה, כגון: הלוואת בעלים, הון מניות, דיבידנד, יתרות חשבונות עו"ש בינו לבין החברה וכל פעולה אחרת שבה הוא קשור ישירות עם החברה.

יחד עם זאת, כאשר מתגלה אצל מנהל החברה (ובעל השליטה) גידול הון לא מוסבר, ניתן לייחסו לפעילות של החברה שלא דווחה, יחד עם משיכת הכספים כשכר עבודה, דיבידנד או הלוואה מהחברה שיש להחיל עליה ריבית רעיונית לפי סעיף 3(ט) לפקודה.

6.3.4.4.11 בגידול הון לא מוסבר - יש לחלץ את מרכיב המע"מ

לעתים, מגיעים הנישום ופקיד השומה, להסכם אשר לפיו מגדיל פקיד השומה את ההכנסה החייבת של הנישום בנימוק של גידול הון כתוצאה מתוספת במחזור.

נימוק זה לתוספת ההכנסה בהסכם מבוסס על ההנחה שהנישום לא דיווח על אותן הכנסות שנבעו מהעסק.

הנחה זו שעליה מבוסס ההסכם מאפשרת לטעון שאותן הכנסות אשר לא דווחו כוללות בתוכן מרכיב של מע"מ אשר יש לחלצו לצורך קביעת ההכנסה החייבת (בהסכם משולב עם מע"מ הדבר בא לידי ביטוי). חיוב אותו מרכיב של מע"מ במס יגרום למצב אבסורדי שבו הנישום ישלם מס הכנסה על המע"מ שכלול באותה הכנסה ולאחר מכן יידרש על ידי שלטונות מע"מ לשלם מס ערך מוסף בגין תוספת ההכנסה שנרשמה בהסכם, אלא אם כן חלה התיישנות לעניין הוצאת שומה על ידי מנהל מס ערך מוסף.

נראה, שאפשרות זו של חילוץ המע"מ מתאימה במקרה בו לא יוסכם על ידי הצדדים שהסכום שמקבל הנישום אינו כולל מע"מ משום שלא מוצאת חשבונית מס.

אפשרות זו מתאימה למכירה בסכומים קטנים, בה הצדדים לא טורחים להעלות שאלה זו. תמיכה לכך, שאם לא נאמר אחרת המחיר כולל מע"מ, ניתן למצוא בפסקי הדין הבאים: **החברה המרכזית לשיכון ולבנין**⁴, **נתן נ' זגורי**⁵. לעומת זאת, במכירה בסכומים גדולים בהם הצדדים טורחים ומעוררים את השאלה והסכומים המתקבלים אצל הנישום הם ללא מע"מ, יש קושי בהעלאת הטענה ובחילוץ המע"מ.

לפיכך יש מקום לשכנע את פקיד השומה לנטרל מתוספת ההכנסה את מרכיב המע"מ.

6.3.4.4.12 הגורמים להפרשי הון

בטבלה שלהלן רוכזו ההשפעות של שינויים ותופעות של פריטים על הפרש ההון.

ההשפעה על הפרש הון	פרטי אי התאמה	הגורם
קיטון הון גידול הון	"ניפוח" צובר של נכסים אי רישום נכסים בהצהרת הון ראשונה בלבד.	א. הצהרת הון ראשונה: 1. נכסים לסוגיהם
גידול הון קיטון הון	"ניפוח" ההתחייבויות אי רישום התחייבויות	2. התחייבויות לסוגיהן
גידול הון קיטון הון	"ניפוח" נכסים אי רישום נכסים	ב. הצהרת הון שניה: 1. נכסים לסוגיהם
קיטון הון גידול הון	"ניפוח" ההתחייבויות אי רישום התחייבויות	2. התחייבויות לסוגיהן

⁴ ע"א 766/78 התבררה המרכזית לשיכון ולבנין נ' מנהל מס שבח מקרקעין (5.2.80), פד"י לד(2), 683 והאתר המשפטי מסטקס.

⁵ ע"א 738/80 נתן ש. נ' זגורי ואח' (7.11.83), פד"י לז(4), 387 והאתר המשפטי מסטקס.

<p>גידול הון</p> <p>גידול או קיטון הון בהתאם למקרה</p> <p>קיטון הון</p> <p>קיטון הון</p>	<p>העלמת הכנסות</p> <p>דיווח לפי בסיס מזומן בדו"ח על ההכנסה לעומת דיווח על בסיס מצטבר בדו"ח הצהרת הון.</p> <p>הפחת לא נוכה מההכנסות אך הוצג בהסברים בנפרד</p> <p>ההכנסה המוצהרת הינה לפני ניכויים אישיים, אך הניכוי האישי בגין קו"ג הוצג כהסבר.</p>	<p>ג. דו"חות על ההכנסה בתקופה שבין 2 ההצהרות:</p> <p>1. הכנסות מוצהרות</p> <p>2. רווחי והפסדי הון והכנסות מוגבלות במס או פטורות</p> <p>3. פחת</p> <p>4. ניכוי אישי בגין קו"ג</p>
<p>קיטון הון</p> <p>גידול הון</p>	<p>נמוכות מההוצאות הממשיות</p> <p>גבוהות מההוצאות הממשיות</p>	<p>ד. הוצאות מחיה:</p> <p>1. סטנדרטיות לפי תחשיב</p> <p>2. סטנדרטיות לפי תחשיב</p>

6.3.4.4.13 חברה משפחתית

בחברה משפחתית ההכנסה המוצהרת המיוחסת לנישום על פי סעיף 64א לפקודה אינה תואמת בהכרח לדיבידנד המחולק לבעל המניות העיקרי (הנישום הנציג). כך, למשל, כאשר בעל המניות העיקרי אינו מקבל בשנת המס את כל הדיבידנד בגין ההכנסה שיוחסה אליו ייווצר הפרש בין ההכנסה המוצגת כהסבר לבין הדיבידנד שקיבל הנישום.

בפסק הדין **חורי**⁶ נידון מקרה של גידול הון בלתי מוסבר אצל בעל מניות בחברה משפחתית.

בהצהרת הון מיום 31.12.82 הצהיר המערער על הון בסך 406 ש"ח, ובהצהרת הון מיום 31.12.87 הצהיר על הון בסך 38,481.

המערער הסביר את הגידול בהון על ידי כספים שהרוויחה החברה המשפחתית ויוחסו לו כבעל זכות לחלק הגדול ביותר ברווחיה של חברה משפחתית.

בית המשפט קבע שאמנם הכנסות החברה המשפחתית מיוחסות לחבר עם מספר המניות הגדול ביותר מבין מחזיקי המניות בחברה, אך אין לראות בהכנסות החברה המשפחתית הכנסות של המערער המסבירות גידול בהונו, אלא אם הראה שהכנסותיה הועברו אליו והצטרפו להכנסותיו האישיות. במקרה דנן, לא הוכיח המערער שהכספים הועברו אליו ולכן אין לקבל את הסברו זה לגידול בהונו.

יש לציין שאם בעל המניות מזוכה בכרטיסו האישי, משמעות הדבר חלוקת דיבידנד ואז ניתן להציג זאת כהסבר.

עריכת חישוב "קומונאלי"

בפסק הדין **בשארית גטאס**⁷ קבע בית המשפט, כי למרות הקשרים ההדוקים ושיתוף הפעולה בין בני המשפחה, אין לקבל גישה של עריכת "חישוב קומונאלי". באותו מקרה הוכח עירוב כספים רבים בין בני המשפחה, ואבי המשפחה טען שעירוב הכספים נהוג בעדה הנוצרית. בית המשפט קבע שהחישוב ייעשה בנפרד לכל בן משפחה.

קביעה זו משליכה לענייננו על חלוקת הדיבידנד וזקיפת ההכנסה בחברה משפחתית. נובע מהאמור לעיל, שיש לערוך חישוב מדויק מי מבעלי המניות קיבל דיבידנד בפועל ובאיזה סכום ולמי נזקפה ההכנסה מהחברה המשפחתית, ולא לערוך חישוב לכל בני המשפחה גם אם אינם כלולים באותו תא משפחתי.

תשלומי מס באמצעות החברה המשפחתית

קיימות שתי אפשרויות להצגת תשלומי מס הכנסה בחברה המשפחתית:

⁶ ע"א 4781/92 חורי אשר נ' פ"ש ירושלים (18.12.96), האתר המשפטי מסטקס.

⁷ עמ"ה 65/93 בשארית גטאס נד פ"ש חיפה (22.2.95), האתר המשפטי מסטקס.

אפשרות א': חובות המס שהחברה המשפחתית שילמה הינם חובות המס של הנישום. זאת, על סמך סעיף 64א(א) לפקודה הקובע שהכנסתה החייבת של החברה תיחשב כהכנסתו, ועקב כך, גם המס הוא שלו. כמו כן מתירה פסקה (5) לסעיף 64א(א) לגבות מס זה מהנישום.

לפיכך המס ששילמה החברה הנישומה ייחשב כהלוואה לנישום ויש לצינו כהתחייבות בהצהרת ההון. אותו סכום יש להציג במקביל בשימושים כמסים ששולמו.

דומה הדבר לתשלום פרטי כגון מסים עירוניים או רכישת מכשיר טלוויזיה, דירה, או תשלום לאירוע משפחתי על ידי הלוואה מהדוד. תשלומים אלו יירשמו בהצהרת ההון או בשימושים כתשלום של הנישום ובמקביל תירשם התחייבות בהצהרת ההון.

תמיכה נוספת לכך היא מצב החשבון במס הכנסה שמתנהל רק על שם הנישום היחיד.

אפשרות ב': המסים שהחברה שילמה חלים עליה ואינם משפיעים על חשבונו בחברה. לפיכך, לא יגרמו להתחייבות ולא יוצגו בשימושים.

בשתי האפשרויות התוצאה נטו אינה משתנה.

